

Tu'utu'uni faka'ulungāanga ma'ae fānauakó

Ngaahi fakamatala ma'ae ngaahi mātu'á/kau tauhi' mo e fānauakó

'Oku tukupā 'a e ngaahi 'apiako pule'anga 'a NSW ke 'oatu ma'ae toko taha kotoa 'a e gaahi 'ātakai fakaako 'oku malu, pou pou mo matali. 'Oku mau ako'i mo tā-sīpinga 'a e ngaahi 'ulungāanga 'oku mau fakamahu'inga'i 'i he'emaui fānauakó.

'I he ngaahi 'apiako pule'anga 'i NSW, 'oku fiema'u 'a e fānauakó ke nau:

- Faka'apa'apa'i 'a e fānauako kehé, 'enau kau faiakó mo e kau ngāue 'a e 'apiakó mo e kau mēmipa 'o e komiunitii'.
- Muimui ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e 'apiakó mo e kalasi' pea muimui ki he ngaahi fakahinohino 'enau kau faiakó.
- Vivili ki he ngaahi tu'unga ma'olunga taha 'i he akó.
- Faka'apa'apa'i 'a e kau mēmipa kotoa 'oe komiuniti' 'a e 'apiakó pea fakahaa'i 'a e toka'i 'a e fānauako kotoa, kau faiakó mo e kau mēmipa 'o e komiunitii'.
- Veteki e kauhala kehekehé 'aki e founga faka'apa'apa, anga-malū mo totonu.
- Tauhi e tu'utu'uni 'a e 'apiakó ki he teunga akó pe tu'utu'uni ki he valá.
- Ma'u-ako he 'aho kotoa (tukukehe ha faka'atā fakalao).
- Tokanga'i-lelei e me'a (property) kotoa.
- 'Oua 'e fakamālohi pe 'omi ha me'atau, fairo'o-kona-tapu, 'olokaholo pe tapaka ki homau ngaahi 'apiakó.
- 'Oua 'e houtamaki, hoha'asi, fakamanamana'i pe fakafaikehekehe'i ha taha 'i homau ngaahi 'apiakó.

'Oku fai 'e he ngaahi 'apiakó 'a e ngāue fefeka 'i hono talia e 'ulungāanga 'oku fakatupu-kovi ki he toko taha ko iá pe ni'ihi kehe pe ki hano lava'i ha tu'unga fakaako mo fakafaiako 'oku ma'olunga.

Ngaue fakatonulea telefoni'

Kapau 'oku ke fie alea'i e tohi-ngāué ni mo e puleakó pea fiema'u ha tokoni 'i he 'Ingilisi', kātaki 'o tā ki he ngāue fakatonulea telefoni' 'i he 131 450, fakahā ange 'a e lea 'oku ke fiema'ú pea kole ki he tokotaha tali telefoni' ke tā ki he 'apiakó. 'E ma'u atu 'e he tokotaha tali telefoni' ha taha fakatonulea 'i he laini' ke tokoni atu ki ho'o talanoá. 'E 'ikai 'eke totongi atu 'i he ngāué ni.

Tu'utu'uni faka'ulungāanga ma'ae fānauakó: ngaahi ngāué

Ko ha me'a 'oku fakamu'omu'a 'aupito 'e he Department of Education 'a hono hakeaki'i e akó, mo'ui-lelei' mo e malu 'a e fānauako kotoa 'i he ngaahi 'apiako pule'anga 'i NSW.

'Oku mau fakahoko e ngaahi founa fakafaiako mo fakaako ke poupou'i hono langa hake 'a e ngaahi poto 'oku fiema'u 'e he fānauakó ke feau 'emau ngaahi tu'unga ma'olunga ki he faka'apa'apa, malu mo 'ulungāanga fie-kau.

Faka'apa'apa

- Fetauhi'aki 'i he anga molumalu
- Lea mo anga faka'apa'apa.
- Ngāue-fakataha mo e kakai kehé
- Langa hake 'a e ngaahi vā 'oku lelei mo faka'apa'apa pea tomu'a fakakaukau'i 'a e me'a 'e hoko ki he ngaahi vaá pea toki fai e ngāué.
- Fakamahu'inga'i e 'ulungāanga fakafonua, me'a 'oku lava mo e me'a 'oku mahu'inga'ia ai 'a e kakai kehé.
- 'Ai ha teunga taau 'aki e muimui ki he tu'utu'uni ki he teunga akó pe valá.
- Tokanga'i e ngaahi me'a (property) 'a e 'apiakó

Malu

- Tā-sīpinga mo muimui ki he ngaahi tu'utu'uni faka'ulungāanga 'a e potungāué, 'apiakó mo e/pe kalasi'.
- Alea'i pea veteki e kauhala kehekehé 'aki 'a e lava ke mahino'i mo e kaungā-ongo'i.
- Hanga 'o fatongia'aki e 'ulungāangá mo e ngaahi ngāue ke fai'.
- Tokanga'i kita mo e kakai kehé.
- Faka'ehi'ehi mei he 'ulungāanga fakatu'utamaki' pea fakalotolahi'i e kakai kehé ke faka'ehi'ehi mei he 'ulungāanga fakatu'utāmaki'.

Me'a ke fai

- Ma'u-ako he 'aho kotoa (tukukehe ka faka'atā fakalao).
- A'u ki he akó mo e kalasi' he taimi totonu.
- Mateuteu ki he leseni kotoa.
- Kau mālohi 'i he akó.
- Vivili mo mātu'aki feinga ke lava'i e ngaahi tu'unga ma'olunga taha 'o e akó.

Ko e puleakó mo e kau ngāue 'a e 'apiakó, 'i hono ngāue'aki 'enau faka'uto'uta fakapolofesinoló, 'oku nau 'i he tu'unga lelei taha ke tauhi e 'ulungāanga lelei' mo 'oatu 'a e ngaahi 'ātakai fakaako 'oku malu, poupoua mo matali (e ngaahi me'a 'oku hokó). 'Oku 'oatu 'e he potungāué ha fa'unga tu'utu'uni mo e ngaahi naunau fakangāue hangē ko e Ngaahi Fakamatala ki he Ngaahi Me'a Fakalao, 'atā ki he ngaahi fale'i makehé, mo e ako fakapolofesinolo ke tataki e kau puleakó mo 'enau kau ngāué 'i he fai 'o 'enau faka'uto'uta fakapolofesinoló. 'I he tūkunga ko'eni', 'e poupou'i 'e he Pule'anga NSW mo e Department of Education 'a e mafai mo e faka'uto'uta 'a e kau puleakó mo e kau ngāue 'a e 'apiako 'o e lēvolo fakafeitu'ú.